

20.03.25

8-А-Б клас

Історія України

Вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Розкол Гетьманщини.

Мета: охарактеризувати політичні події в Україні в другій половині XVII ст., зупинившись на гетьмануванні Юрія Хмельницького, Павла Тетері, Івана Брюховецького; визначити передумови, що призвели до порушення територіальної цілісності України; розвивати в учнів уміння працювати з історичними джерелами і на їх основі робити висновки та узагальнення, висловлювати свою думку, давати характеристику історичним діячам, характеризувати значення їх діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виховувати повагу до минулого.

Актуалізація опорних знань

Закінчити речення

- 1) І. Виговський став гетьманом...
- 2) І. Виговський продовжував зовнішньополітичний курс...
- 3) Для придушення антигетьманського повстання І. Виговський використав ...
- 4) Гадяцький договір, укладений у ... між ..., передбачав...
- 5) Україно-московська війна була спричинена...
- 6) Вирішальна битва україно-московської війни 1658—1659 рр. відбулася в ... р., у якій перемогу здобула...
- 7) І. Виговський утратив гетьманську булаву в результаті ...
- 8) Ю. Хмельницького проголосили гетьманом ...

Хмаринка понять: поясніть термін і поняття.

Хронологічний ланцюжок

Основні дати: запишіть

1659 р. – укладення україно-московських Переяславських статей;

1660 р. – укладення україно-польського Слободищенського трактату;

1661 1663 р. – поділ Української держави на Правобережну і Лівобережну;

Жовтень 1663 – березень 1664 р. - похід польсько-татарсько-українського війська на Лівобережжя на чолі короля Яна Казимира;

1664 - 1665 рр. – антипольське й антигетьманське повстання на Правобережжі;

1665 р. – укладення Московських статей;

30 січня 1667 р.- укладення Андрусівського перемир'я між Московською державою і Річчю Посполитою.

Робота з картою

Політика Юрія Хмельницького

1659 р. Переяславські статті
з Московським царством

✓ Обрання гетьмана відбувається лише з ухвали московського царя;

✓ Гетьман утратив право призначати та звільняти Генеральну старшину і полковників;

✓ Російські війська розташовуються в усіх великих містах (Переяслав, Ніжин, Брацлав, Умань, Чернігів);

✓ Українська церква підпорядковується московському патріархові.

Українська православна церква відкинула цю статтю

Наслідок

Гетьманщина фактично перетворилася на автономію Московії

Юрій Хмельницький
(1659-1663)

Автономія (від грец. – самостійність, незалежність) – право на самоврядування певної території у складі іншої держави

1660 р. Чуднівська кампанія

Польсько-татарська армія завдала поразки козацько-московській

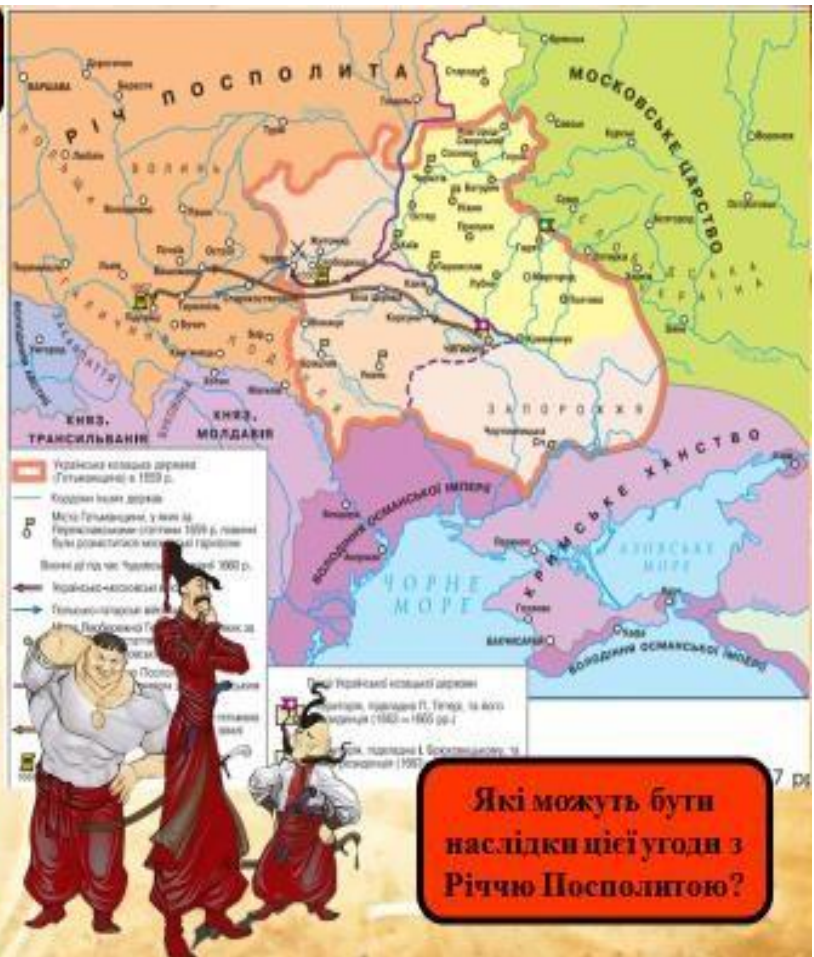
1660 Солодищенський
трактат

✓ Усунуто статтю про Велике князівство Руське;

✓ Польській шляхті й магнатам поверталися усі маєтності на українських землях;

✓ Заборона гетьману вести самостійну зовнішню політику;

✓ Гетьман був зобов'язаний надавати військову допомогу Речі Посполитій у її війнах з іншими державами;

Які можуть бути наслідки цієї угоди з Річчю Посполитою?

Наслідки Слободященського трактату

✓ Нова угода з Польщею не була прийнята більшою частиною лівобережного козацтва;

✓ Рух проти Хмельниченка очолив його дядько Яким Сомко, Василь Золотаренко і Іван Брюховецький;

При підтримці Москви

1661-1662 рр. спроба об'єднання Правого і Лівого бергів Хмельницьким провалюється;

У січні 1663 р. Ю. Хмельницький зрікся булави і постригся в ченці під ім'ям Гедеон;

У січні 1663 р. козацька рада в Чигирині обрала гетьманом Павла Тетерю (1663—1665 рр.)

Правобережжя

Оцініть результати гетьманування Юрія Хмельницького?

Павло Тетеря
Правобережжя

Лівобережжя

27 червня 1663 р. на чорна рада в околицях м. Ніжина

Яким Сомко

Іван Брюховецький

Василь Золотаренко

Обирається гетьманом

✓ Протистояння різних козацьких угруповань у боротьбі за гетьманську булаву;

✓ Втручання інших держав (Польщі, Москви);

Поділ України на Лівобережжя та Правобережжя, що боролися між собою

Руїна

Павло Тетеря
Правобережжя

VS

Іван Брюховецький
Лівобережжя

Політика Івана Брюховецького

✓ 1663 р. обраний гетьманом на Чорній раді

✓ Спирався на підтримку Москви з якою уклав договір;

1663 р. Батуринські статті

✓ Безплатно забезпечувати продуктами московські гарнізони в українських містах;

✓ Гетьманщина повертає московським поміщикам селян-утікачів;

✓ Необхідно було скласти перелік усіх козаків, міщан й поселян, а також вказати розміри їх земельних володінь;

✓ Українським купцям заборонено ввозити і продавати тютюн і горілку в Московській державі, а хліб — на Правобережжі й у Кримському ханстві.

Іван Брюховецький
Лівобережжя

Політика Івана Брюховецького

✓ У вересні 1665 р. першим з українських гетьманів здійснив візит до Москви. Одружився з московською княжною, отримав титул боярина;

1665 р. московські статті

✓ Московські воєводи й залоги отримували право перебувати майже в усіх великих містах;

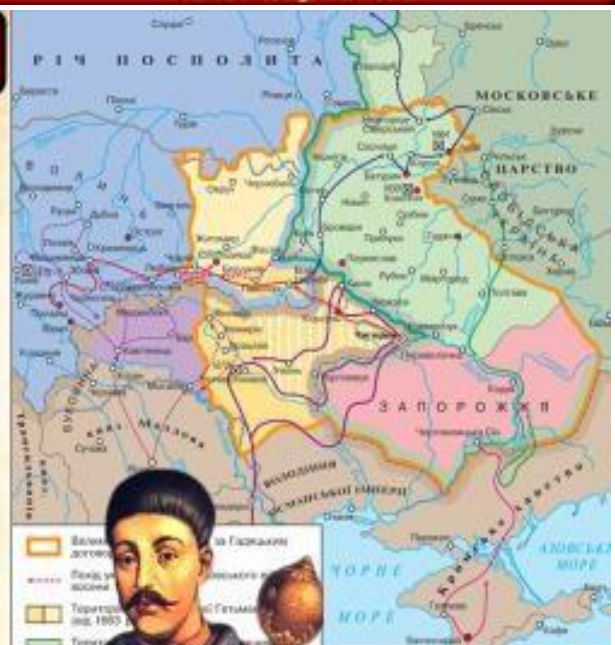
✓ Податки до царської казни збирали московські чиновники;

✓ Вибори гетьмана могли відбуватися лише з дозволу царя та за присутності царського представника;

✓ Гетьманський уряд позбавлявся права на проведення самостійної зовнішньої політики;

✓ Київський митрополит підпорядковувався Московському патріархату;

Істотно обмежували автономію Лівобережної Гетьманщини, посилювали її залежність від московського царя

Іван Брюховецький
Лівобережжя

Хвилінка відпочинку. Гімнастика для очей
https://youtu.be/u_fLRqqJ59E?si=uANSHgRkLIGVwBpf

Висновки:

- Андрусівське перемир'я юридично оформило фактичний розкол Гетьманщини;
- територія України була поділена по Дніпру між Московською державою і Річчю Посполитою;
- цим актом царизм фактично перекреслив свої зобов'язання, передбачені Березневими статтями 1654 р. Б. Хмельницького;
- договір нехтував інтересами козацької України та української державності.

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Перегляньте відео: https://youtu.be/zsoS2uQ_qJc?si=h1F72Ao-8Qu0_IK

Синтез думок: «Вірю – не вірю»

1. Правобережна старшина переважно дотримувалась польської орієнтації, а лівобережна — вбачала вигоди від союзу з Московською державою.
2. Павло Тетеря — лівобережний гетьман, а Іван Брюховецький — правобережний.

3. Політична програма П. Тетері проголошувала ідею об'єднання правобережних і лівобережних земель під єдиною владою.

4. Відповідно до Московських статей 1665 р. посилювалася адміністративна та фінансова залежність України від царської влади.

5. Похід П. Тетері на Лівобережну Україну на початку 1664 р. завершився поразкою, бо на Правобережній Україні почалося повстання проти гетьмана.

6. 1666 року відбувся перепис населення, після чого були встановлені розміри податку до царської казни, зменшилась кількість царського- війська в Україні.

Домашнє завдання:

- * Прочитати §19.
- * Записати внутрішню і зовнішню політику Ю. Хмельницького та І. Брюховецького.
- * Повторити тему Козацько-селянські повстання 20-30 років XVII ст.

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, або на ел. адресу

nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіху у навчанні!